payoff

Utvärdering av sociala investeringar

Utvärdering av verksamheter finansierade av Samordningsförbundet Insjöriket

Göteborg, 2018-06-19

payoff
kunskapens väg 6, 831 40 östersund
telefon 076-13 41 503 | www.payoff.se

Innehållsförteckning

Sammanfattande slutsatser 4

Inledning 6

Bakgrund 6

Payoffs uppdrag 6

Avgränsningar 6

Utvärderingens genomförande 6

Payoffs modeller för utvärdering 6

VerkSam 7

NyttoSam 7

Verksamheten 8

Samordningsförbundet Insjöriket 8

Balder 8

Resultat och analys 11

Samverkan 11

Samverkan med vården 12

Den okända kändisen 12

Uppdrag kontra målgruppens behov 13

Resultat och tidsperspektiv 13

Modeller för insatser 14

Strategiskt värde 15

Samhällsekonomisk utvärdering 17

Uppdraget 17

NyttoSam - modell för samhällsekonomiska utvärderingar 17

Syftet med den samhällsekonomiska utvärderingen 18

Information om individernas livssituation 18

Samhällsekonomisk analys 19

Finansiella och reala resurser 19

Samhället och dess aktörer 20

Samhällsekonomisk potential 20

Intäkter på kort och medellång sikt 20

Insatskostnad 20

Lönsamhet på kort (ett år) och medellång sikt (fem år) inklusive återbetalningstid. 20

Samhällsekonomiskt resultat 21
Samhällsekonomisk potential 21
Potential 21
Intäkter 22
Kostnader för projektet 24
Lönsamhet och återbetalningstid 24
Samhället som helhet 24
Lönsamhet kommunen 25
Lönsamhet regionen/landstinget 26
Lönsamhet Arbetsförmedlingen 26
Lönsamhet Försäkringskassan 26
Staten totalt 26
Deltagarnas ekonomi 27
Resultat uppdelat på kön 27
Potential 27
Intäkt 27
Lönsamhet 28
Återbetalningstid 28
Effekter av fortsatt utveckling 29
Två framtidsscenarier som ger ökad nytta 29
Ökad nytta vid minskade vårdbehov 30
Sammanfattning av den ekonomiska analysen 31
Avslutande kommentar 32

Sammanfattande slutsatser

Payoff Utvärdering och Analys AB har fått i uppdrag att utvärdera den verksamhet som samordningsförbundet Insjöriket finansierar och stödjer. Utvärderingen fokuserar på den samhällsnytta som skapas, och bygger på dokumentstudier, intervjuer och SUS-data från ett slumpmässigt urval deltagare i verksamheten Balder.

Insjörikets samordningsförbund bildades 2006 utifrån ett initiativ av förbundets medlemmar Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Västra Götalandsregionen, Mölndals Stad, Partille, Härryda, Lerum och Alingsås kommuner. Lagstiftningen om finansiell samordning ger de samverkande huvudmännen mandat att ta gemensamma beslut om insatser. Bidraget för samordningsförbundet var helåret 2017 var 16,7 miljoner. Av den totala budgeten för 2017 användes 4 750 000 kr till Balder.

Payoff har i utvärderingen kunnat dra slutsatsen att huvudmännen ser samordningsförbundet Insjöriket som en mycket viktig aktör. Vi kan konstatera att samordningsförbundet har etablerat effektiva rutiner och arbetssätt för att stödja verksamheter enligt lagen om finansiell samordning.

I linje med erfarenheter från andra samordningsförbund som Payoff har utvärderat, kan vi samtidigt notera att implementeringsfrågan är ständigt återkommande. Ett samordningsförbund innebär en finansiell lösning och en utgångpunkt för att stödja verksamhet som kan gå över gränser, men inget samordningsförbund har uppdrag och mandat att implementera de arbetssätt som utvecklas in i huvudmännens organisationer. Detta är istället huvudmännens ansvar.

Payoff vill med denna utgångpunkt betona att utfallet av de arbetssätt och metoder som utvecklas i samordningsförbundet skulle kunna få ytterligare effekt om huvudmännens verksamheter på bred front och i större omfattning tog till sig kunskapen och de arbetssätt som utvecklas inom den verksamhet som finansieras av samordningsförbundet.

Det samhällsekonomiska resultat som Insjöriket skapar genom insatsen Balder har en återbetalningstid på 13 månader – således en återbetalningstid på drygt ett år. Detta visar de fina resultat som kan åstadkommas även för målgrupper långt från arbetsmarknaden, förutsatt att arbetet bedrivs effektivt och med relevanta metoder i förhållande till målgruppens behov. Men det visar även på vikten av en uthållighet som sträcker sig något längre än ett ettårigt budgetperspektiv. Insatsen Balder skapar i genomsnitt en samhällsekonomisk intäkt motsvarande 36 000 kr per år och deltagare. För Balders totala verksamhet under 2017 med 152 deltagare motsvarar det cirka 5,5 mkr per år i samhällsekonomisk intäkt. Av de offentliga aktörerna är kommunerna de största vinnarna.

I de tänkbara, framtida scenarier som Payoff har tecknat i utvärderingen visar vi också att förhållandevis blygsamma – men realistiska – förbättringar av deltagarnas resultat med avseende på tid till egenförsörjning ytterligare kan sänka återbetalningstiden ända ner till fyra månader!

Detta visar enligt Payoff på den stora potential som ligger i samordningsförbundets verksamhet när det gäller att skapa samhällsekonomiska vinster hos de offentliga aktörerna i samhället. Men de största vinnarna är självklart individerna som både kan bryta ett långvarigt utanförskap, förbättra sin ekonomi och leva ett mer självständigt liv efter att de fått stöd av de insatser som samordningsförbundet har finansierat.

Inledning

Bakgrund

Samordningsförbundet Insjöriket finansierar verksamhet i enlighet med Lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser. Målgruppen är individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och syftet är att individerna ska uppnå eller förbättra sin förmåga att utföra förvärvsarbete.

Payoffs uppdrag

Samordningsförbundet Insjöriket har gett Payoff Utvärdering och Analys AB i uppdrag att utvärdera verksamhet finansierad av samordningsförbundet. I uppdraget ingår att göra beräkningar av den samhällsnytta som verksamheten skapar. I samråd med uppdragsgivaren fokuserar utvärderingen på verksamheten Balder. Analysen ska visa på insatsernas förmåga att skapa samhällsekonomisk nytta med utgångspunkt från ett urval deltagare i Balder.

Avgränsningar

I utvärderingens samhällsekonomiska del utgår beräkningarna från SUS-data för ett urval av 63 deltagare i insatsen Balder.

Utvärderingens genomförande

Uppdraget har genomförts i fyra delar;

- Dokumentstudier
- Resultat- och effektutvärdering med fokus på samhällsekonomisk nytta med utgångspunkt från ett slumpmässigt urval av deltagare i verksamheten Balder
- Resultat- och effektutvärdering med fokus på arbetsmetoder, processer, utveckling och strategisk nytta med utgångspunkt från en intervjuserie
- Rapportering och presentation.

Payoffs modeller för utvärdering

Payoff genomför utvärderingar med hjälp av våra modeller VerkSam och NyttoSam. VerkSam är vår modell för verksamhetsutveckling och utvärdering med fokus på lärande, resultat och effekter. NyttoSam är vår webbaserade modell för samhällsekonomisk utvärdering av sociala insatser. Bägge modellerna har använts i ett stort antal uppdrag, främst kopplade till samordningsförbundens och olika kommuners verksamheter.

VerkSam

VerkSam är en strukturerad och väl beprövad modell för verksamhetsutveckling och utvärdering, med fokus på resultat, långsiktiga effekter och måluppfyllelse. VerkSam är både ett verktyg för verksamhetsplanering och ett viktigt stöd när vi genomför en utvärdering av en insats förutsättningar, process, resultat och effekter. Fokus ligger alltid på långsiktighet och hållbarhet.

Figur 1. En skiss över vår modell VerkSam.

NyttoSam

NyttoSam är vår modell för samhällsekonomisk utvärdering. Modellen bygger på grundläggande nationalekonomiska teori, skattesystemet, socialförsäkringssystemet, regler för arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt standardkostnader för ett stort antal stödinsatser inom offentlig verksamhet. Med hjälp av modellen kan sociala insatser utvärderas och vi kan lyfta fram vilka samhällsekonomiska intäkter, lönsamhet och återbetalningstid som skapas. Vi kan även bryta ner resultatet på samhällets aktörer samt jämföra resultaten både mellan olika insatser och jämföra med snittvärden i Payoffs databas.

Information som används för beräkningarna omfattar på vilket sätt deltagarna har försörjt sig och i vilken omfattning de har varit i behov av stöd från samhället. NyttoSam utgår från individens livssituation (försörjning och resursförbrukning) <u>före</u> insatsen och jämför den med individens livssituation <u>efter</u> insatsen. I normalfallet jämförs en ett-årsperiod före insatsen med en ett-årsperiod efter insatsen. I detta fall utgår beräkningarna från ett slumpmässigt urval individer vilka deltagit i Balder och har avslutat insatsen. Underlag och information för individerna tas från SUS, vilken beskriver individens nuläge vid inskrivning och utskrivning i projektet.

Verksamheten

Samordningsförbundet Insjöriket

Insjörikets samordningsförbund bildades 1 juli 2006 utifrån ett initiativ av förbundets medlemmar och med utgångspunkt från Lagen om Finansiell samordning. Arbetet utgår från det lokala perspektivet, individens behov och medarbetarnas erfarenheter. De samverkande organisationernas behov är utgångspunkten för hur Samordningsförbundet väljer att organisera den verksamhet som stöds/finansieras av förbundet. Lagstiftningen ger de samverkande organisationerna mandat att ta gemensamma beslut om insatser mot gemensamma målgrupper med gemensamma medel.

Förbundets ändamål är att inom sitt geografiska område svara för en finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet i syfte att underlätta och uppnå en effektiv resursanvändning enligt Lag (2003:1210) om finansiell samordning. Resurserna skall användas till insatser med syfte att den enskilde skall uppnå eller förbättra sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Samordningsförbundet skall vara en arena för dialog vid individens övergång mellan myndigheterna samt försäkra att en säkerställd nivå av samverkan hela tiden upprätthålls.

Samordningsförbundets medlemmar är: Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Västra Götalandsregionen, Mölndals Stad, Partille-, Härryda, Lerum- och Alingsås kommuner.

Samordningsförbundet erhåller bidrag från medlemmarna i syfte att främja samverkan inom rehabiliteringsområdet mellan aktörerna. Bidraget för helåret 2017 var 16,7 miljoner.

Av den totala budgeten för 2017 används 4 750 000 kr till Balder.

Balder

Balder riktar sig till individer med psykisk ohälsa som har behov av individuellt anpassade stödinsatser för att nå eller närma sig egen försörjning genom arbete eller studier. 2017 var Balders nionde verksamhetsår. Balder har under året bemannats av jobbcoacher, samverkanskoordinator, arbetspsykolog, arbetsterapeut och samordnare.

Syftet med insatser i Balder är att remitterade individer erhåller arbete eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete alternativt börjar studera. Metodiken bygger på att den remitterade individens behov står i fokus. Därmed bygger verksamheten på flexibel samverkan mellan de olika huvudmännen snarare än de enskilda huvudmännens olika uppdrag.

Balders målgrupp är unga vuxna i åldern 18-29 år med psykisk ohälsa och med behov av individuellt anpassade stödinsatser för att nå eller närma sig egen försörjning genom arbete eller studier.

Uppdraget för verksamheten är att genom samordnade insatser och samverkan mellan myndigheterna förflytta individen mot arbete eller studier. Målet är att individen genom deltagande i Balder fortare ska uppnå en högre grad av egenförsörjning än vad

han/hon skulle ha uppnått om ansvaret låg kvar hos någon av de enskilda myndigheterna. Verksamheten har även som mål att deltagarnas hälsa ska förbättras under tiden i insatsen.

För att bli föremål för Balders insatser behövs en remiss, vilken kan skickas av handläggare/personal i de samverkande myndigheterna eller individen själv. Remittenten ska göra bedömningen att individen, med ett omfattande stöd, ska kunna komma ut i arbete inom ett år. Balder har alltid haft ett stort remissinflöde. Balder bemannas av aktivitetsansvarig, jobbcoacher, psykolog och arbetsterapeut.

Aktivitetsersättning[1] är den vanligaste ersättningen vid start i Balder för både kvinnor och män. 42 % av deltagarna uppbär aktivitetsersättning vid start i Balder (48 % av kvinnorna och 36 % av männen). Så stor andel som 23 % uppger att de inte har någon offentlig försörjning alls vid start (20 % kvinnor och 27 % män). För deltagare utan offentlig försörjning innebär det att de inte heller haft tillgång till det stöd som finns hos myndigheterna.

Under 2017 har 152 deltagare (74 kvinnor och 78 män) varit inskrivna i verksamheten varav 81 har avslutats efter en inskrivningstid på i medeltal ett år (13 månader för kvinnor och 11 månader för män). Medelåldern ligger på 23 år. Den 31 december stod 31 personer i kö och 68 deltagare var aktuella i verksamheten. Balder har under 2017 tagit emot 125 remisser varav 59 kvinnor och 66 män. 16 av dessa (6 kvinnor och 10 män) har av olika anledningar inte blivit aktuella i Balder. Hälften av deltagarna (46 % av kvinnorna och 50 % av männen) har angett grundskola som högsta avslutade utbildning. 8 av 150 deltagare har angett högskola/universitet som högsta avslutade utbildning. Av dessa är 7 kvinnor och 1 man.

Den statliga utredningen SOU 2018:11 (”Vårt gemensamma ansvar – för unga som varken arbetar eller studerar”) beskrivs tydligt att en av de tre viktigaste orsakerna till att unga inte får arbete är att de saknar som lägst en godkänd gymnasieutbildning. De två andra orsakerna är unga med funktionshinder och unga som är utrikesfödda, framför allt kvinnor. På senare år har andelen inskrivna hos Arbetsförmedlingen, som inte har en fullständig gymnasieutbildning ökat markant. Exempelvis var arbetslösheten under 2017 i åldersgruppen 20-24 nästan tre gånger så hög jämfört med unga som hade en gymnasial eller eftergymnasial utbildning (32 procent jämfört med 11 procent).

Av de 81 ärenden (37 kvinnor och 44 män) som har avslutats under 2017 har 59 % avslutats till arbete, studier eller aktivt arbetssökande. En sänkning med 4 % mot föregående år. Ett resultat som, enligt förbundet, speglar en målgrupp som står längre från arbetsmarknaden har remitterats till Balder under året. Marginellt fler kvinnor än män har avslutats till både subventionerade och icke subventionerade anställningar. Tidigare år har fler män avslutats mot subventionerade anställningar än kvinnor men denna trend har i år brutits. Förbundet bedömer att det är resultatet av ett mångårigt jämställdhetsarbete.

---

[1] Aktivitetsersättning är en ersättning för den som är ung och troligen inte kommer att kunna arbeta heltid under minst ett år på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Unga personer som måste förlänga sin skolgång på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom kan få aktivitetsersättning under den tid som skolgången varar.

Under året har förbundet gjort en organisationsöversyn vilket resulterat i ett antal förändringar. Bland annat har Balder öppnat upp för åldersgruppen över 29 år. Detta med anledning av att det är behovet av stöd av den aktuella metoden som ska styra och inte åldern på deltagaren. Upplevelsen bland personalen är att flertalet deltagare står längre ifrån arbetsmarknaden och att det är många hinder som måste passeras innan det är aktuellt med arbetslivsinriktad rehabilitering.

Resultat och analys

Samordningsförbundets resultat redovisas i årsredovisningen med utgångspunkt från verksamhetsplanen 2015-2017. Målet är att de ingående medlemmarnas samverkan skall stöttas och förbättras genom en effektivare användning av gemensamma resurser som kan öka möjligheterna till egen försörjning för kvinnor och män. Förbundet prioriterar behovsgrupperna unga vuxna, långtidsberoende av samhällets stöd för sin försörjning samt personer i behov av förebyggande hälsoåtgärder. Under 2017 deltog 609 personer (406 kvinnor och 203 män) i verksamheter finansierade av samordningsförbundet. Utöver det har 684 deltagare redovisats i volyminsats. Förbundets prioriterade målgrupper har verksamheter knutna till sig. Likaså har aktiviteter genomförts för att stödja kunskaps- och strukturutveckling.

Inom ramen för denna utvärdering har ett tiotal intervjuer genomförts. Intervjupersonerna har valts ut i samråd med uppdragsgivaren för att på ett så brett sätt som möjligt lyfta fram olika perspektiv på verksamheten. Intervjuer har gjorts med representanter både för samordningsförbundets styrelse och representanter för den operativa verksamheten. Intervjuer har genomförts med representanter för samtliga berörda parter i samordningsförbundets verksamhet; kommun, landsting/region, försäkringskassan och arbetsförmedlingen. Nedan redovisas vad som framkommit i intervjuerna.

Samverkan

Samverkan är en viktig utgångspunkt för samordningsförbundens verksamhet och är också tydligt beskriven i lagen om finansiell samordning. I intervjuerna framhålls att samverkan är lika komplex som det är viktig. Det som också framkommer i intervjuerna är att berörda parter, på samtliga nivåer där vi har gjort intervjuer, anser att Insjöriket sköter samverkan på ett bra sätt, utifrån individens perspektiv.

Samordningsförbundet använder i sina egna uppföljningar begreppen samordning, samverkan och samarbete. Samordning sker mellan parternas ansvarsområden, samverkan sker på organisatorisk nivå mellan myndigheter för att effektivisera insatser och resursutnyttjande, och samarbete sker mellan handläggare/yrkesgrupper. I intervjuerna framkommer att dessa distinktioner är meningsfulla för att förklara varför den sorts verksamhet som samordningsförbundet finansierar kan stöta på motstånd och problem av olika slag. Det kan handla om organisatorisk tröghet men också om att starka professioner inte öppnar upp för andra perspektiv.

Huvudmännens verksamheter arbetar i många fall med samma utsatta grupper. Det betyder att det blir allt svårare att skapa tydliga roller för aktörerna och det finns en risk att det uppstår konkurrens eller brist på helhetssyn kopplat till målgruppens behov. Detta ställer ytterligare högre krav på samordningsförbundets verksamhet att dels sätta individens behov i fokus, dels säkerställa en sömlös samverkan mellan berörda parter och tillse att kunskap om resultat och arbetsmetoder förs över till huvudmännens ordinarie verksamhet. Om detta sker på ett bra sätt kommer huvudmännen att avlastas i sin ordinarie verksamhet. Dessutom kommer individen erbjudas en insats som huvudmännen inte klarar av att leverera var för sig. Kunskap och meto-

der kan då återföras till huvudmännens ordinarie verksamhet så att den utvecklas ytterligare. Men det ställer som sagt krav på samordningsförbundets verksamhet att både fokusera på individens bästa och samverkan med fokus på verksamhetsutveckling hos huvudmännen. I intervjuerna framkommer också att samverkan och samarbete är färskvara som till stor del bygger på fungerande relationer. Vid personalomsättning och andra förändringar i verksamheten påverkas samverkan på ett tydligt sätt.

Samverkan med vården

I utvärderingens intervjuer konstateras att samverkan och samarbete mellan huvudmännen fungerar väl, men man upplever att sjukvårdens sätt att arbeta inte alltid är anpassat till samverkansbehoven. Flera personer har uttrycket ett stort behov av mer omfattande stöd från vården, för att kunna fullfölja Insjörikets uppdrag på ett bra och effektivt sätt. Framför allt gäller detta psykiatrin. Ett positivt exempel som lyfts fram där samverkan med vården fungerar på ett bra sätt är Öppenpsykiatrin i Mölndal. Framgångsfaktorn synes vara kopplad till styrning och ledning, och specifikt att engagerade verksamhetsledare inser vikten av samordning och samverkan.

Den okända kändisen

En fråga som flera intervjuade lyfter fram är att verksamheten som finansieras i Samordningsförbundet Insjöriket inte är tillräckligt känd bland berörda aktörer och beslutsfattare. Det leder till att den nytta som Insjöriket skapar inte tas till vara i den omfattning som vore möjligt. Verksamheten får då inte heller den uppskattning och uppmärksamhet som resultaten i verksamheten förtjänar.

För att kunna agera som en likvärdig och trovärdig aktör med samordningsförbundets fyra parter behöver Insjöriket vara känt men framför allt behöver förbundet vara erkänt. Förbundet får då parternas respekt och erkännande om de kan uppvisa resultat och effekter av verksamheten genom att parterna inser att deras egen verksamhet underlättas och stöttas av Insjöriket.

Insjörikets styrelse och tjänstemän prioriterar att göra information om verksamhetens resultat och möjligheter tillgänglig för huvudmännen. Det yttersta syftet är att deltagarna i olika aktiviteter ska gynnas av samordningens fördelar och att den långsiktiga finansieringen kan säkerställas

Insjörikets förbundsledning prioriterar således spridningen av kunskap, men det är huvudmännens ansvar att förankra och implementera i sina egna verksamheter.

I utvärderingen konstateras således att samordningsförbundets verksamhet inte är tillräckligt känd hos politiker och högre beslutsfattare. Därigenom klarar inte alltid parterna av att rikta sina beställningar till Insjöriket på ett optimalt sätt och resurserna utnyttjas inte på bästa sätt hos varken remitterande part eller hos Insjöriket.

Uppdrag kontra målgruppens behov

Att remittera ”rätt” individer och lägga ”rätt” beställningar är en viktig framgångsfaktor för att skapa en effektiv verksamhet inom Insjöriket. Enligt lagen om finansiell samordning ska Insjöriket och övriga samordningsförbund stödja individer där det finns behov av en utökad och samordnad rehabilitering mot arbete. Det betyder att målgruppen har en relativt tung problematik, vilken ordinarie parter inte har klarat av att lösa var för sig. I Balder är riktlinjen att individen ska klara av att ta sig tillbaka till arbete inom ett år. Grunduppdraget för Insjöriket är därmed tydligt fokuserat på att stödja individer som har förutsättningar att gå till arbete, dock med omfattande stöd.

Samtidigt signalerar flera av de intervjuade att den målgrupp som remitteras till Insjöriket i allt högre utsträckning lider av psykisk ohälsa. Det innebär att möjligheterna att skapa resultat där individer går vidare till arbete och studier blir allt mer begränsade. Därför finns ett behov av att föra en diskussion på styrelsenivå och med ägarrepresentanter kring hur de ser på Insjörikets uppdrag och vilken målgrupp de förväntas arbeta med. Personalen i de insatser som finansieras av Insjöriket har en bred kompetens och relativt gott om tid att arbeta med deltagarna. Å andra sidan är det därigenom en resurskrävande verksamhet, vilken är viktig att använda på ett klokt sätt för att satsade resurser ska vara så effektiva som möjligt relativt målgruppen. Exempelvis bör det säkerställas att Insjörikets resurser inte används för en målgrupp som inte har en realistisk chans att komma i arbete inom ett, respektive två år. Då blir det en dyr insats som inte skapar någon större samhällsekonomisk nytta. Men om resurser och metodik anpassas efter individens behov och förutsättningar finns möjligheter att deltagarna kan gå vidare till arbete och studier, vilket bidrar till att betydande värde skapas både för individen, parterna och samhället.

Resultat och tidsperspektiv

När Payoff utvärderar verksamheter gör vi det utifrån ett par olika grundläggande modeller och metoder. En av dessa är Effektvärdekedjan för sociala investeringar. Det viktiga med den är att mål och resultat sätts i relevanta tidsperspektiv. Vi skiljer därför ofta på Utfall, Resultat och Effekter.

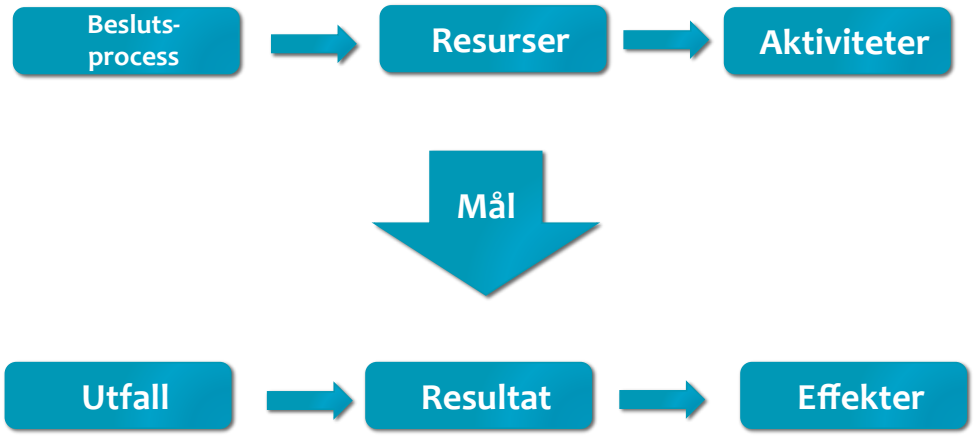

”Att mäta sociala investeringar. En handbok för sociala investerare”, European Ventrure Philanthrophy Association, 2013

Utfall är den förändring hos individen som en insats, t.ex. Balder, åstadkommer under tiden insatsen pågår eller i direkt anslutning till att den avslutas. På samordningsförbundsspråk betyder det att utfallet visar på hur deltagarens livssituation har förändrats från att individen skrivs in i SUS till att individen skrivs ut ur SUS. *Resultat* är den förändring hos deltagaren som kvarstår ca ett år efter att insatsen har avslutats. *Effekter* är det långsiktiga avtryck som insatsen har gjort, vilket vi ofta följer upp på tre till fem års sikt.

Intervjuerna bekräftar att resultaten för Insjörikets insatser måste ses i rätt tidsperspektiv. Målgruppen har ofta en relativt tung problematik och en problematik som funnits under en längre tid. Det är därför av stor vikt att både följa upp utfallet på kort sikt och resultat och effekter på lite längre sikt. Exempelvis måste individer som tagit steget till utbildning ses som en tydlig potential till ett framtida, förbättrat resultat. I flera intervjuer framkommer att det finns ett glapp mellan parternas kortsiktiga behov av att påvisa att verksamheten skapar nytta inom aktuellt budgetår och mellan Insjörikets långsiktiga arbete där individerna på ett hållbart sätt ska kunna klara av att stå på egna ben och leva ett självständigt liv.

Modeller för insatser

Olika målgrupper har olika behov. När det gäller samordningsförbundets målgrupper omfattar det i princip alltid individer som har ett omfattande behov av stöd och en komplex problembild. Det är därför viktigt att både hitta en grundläggande modell som svarar upp till målgruppens generella behov, men det är även viktigt att modellen i sig och personalens arbetssätt skapar flexibilitet. Flexibiliteten ger då förutsättningar att hela tiden göra individuella anpassningar utifrån de enskilda individernas behov.

Balder är exempelvis en verksamhet som har finansierats av samordningsförbundet sedan 2008, som fortfarande fungerar bra, utvecklas och anpassas efter behoven. Grundmodellen i Balder utgår från individuell motiverande, aktiverande och vägledande coaching mot arbete eller studier. Målet för de individer som tas in i insatsen är att remittenten bedömer att individen, med rätt stöd från Balder, kan uppnå egenförsörjning och bättre hälsa inom ett år. Det är den individuella coachingen som är grunden i hela modellen och allt utgår från individens egna mål och egna behov. Delar i modellen är att:

- Individen blir sedd
- Coachen har hög tillgänglighet
- Hela processen har lösningsfokus
- Bemötandet stärker individen
- Tillräcklig tid för att individen ska känna sig trygg och hinna utvecklas

Strategiskt värde

Att skapa stegförflyttningar och stödja individer från utanförskap till ökad egenförsörjning och ett självständigt liv är det huvudsakliga uppdraget för samordningsförbunden. Men att kunna skapa nytta på en strategisk nivå kräver dock resultat också på organisationsnivå, dvs. i samverkan mellan organisationer för att slutligen generera nytta på samhällsnivå. Payoff vill därför framföra hur viktigt det är att Insjöriket klarar av att lyfta blicken från individerna till organisatoriskt lärande och att kunna identifiera framgångsfaktorer för att åstadkomma en effektiv verksamhet och samverkan. Effektivitet är ett mått på måluppfyllelse, vilket i sin tur ställer krav på tydliga och mätbara mål.

I de intervjuer som är gjorda efterfrågas fler tydliga mål i verksamheten, vilket i nästa steg skapar möjligheter till att kommunicera till berörda parter att de resurser som de satsar används på ett effektivt sätt. Tydliga mål skapar i förlängningen förutsättningar för en modell för uppföljning samt analys för styrning och ledning.

Samtidigt kan Payoff konstatera att Insjörikets förbundsledning följer upp resultaten såväl kvantitativt som kvalitativt, men har medvetet valt att inte överbetona den kvantitativa redovisningen. Förbundsledningen, i samråd med styrelsen, menar att tydliga ”siffermål” kan leda till en oönskad selektion, och att redovisandet ger bristfällig information om verksamheten. Förbundsledningen stävar därför efter en mer heltäckande beskrivning av vad verksamheten åstadkommer. Insjöriket har dock en omfattande egen uppföljning och ingår i indikatorprojektet.

Förbundschefen beskriver den egna uppföljningen på följande sätt:

- löpande och dagliga diskussioner kring remisser och inledande samtal med deltagare skapar samsyn i arbetsgruppen och kontinuerlig utveckling
- en tydlig metodik för urval av deltagare och en mycket tydlig uppföljning av de individuella resultaten

Förbundsledningen framhåller att möjligheterna till uppföljning av resultaten till stor del handlar om styrning och ledning. Insjöriket har under lång tid utvecklat ett tydligt arbetssätt med urvalsmetoder, löpande uppföljning och resultatredovisning.

Ett konkret resultat av Insjörikets strategiska lärande och arbete på organisatorisk nivå är att förbundet har skapat funktionen ”En väg in”. Därigenom har förbundet skapat en enkel hantering för remitterande parter, samtidigt som förbundet har givit förutsättningar att med sin kompetens hitta den bästa möjliga insatsen utifrån individens behov.

Payoff har i andra utvärderingar upplevt att inflödet av deltagare till olika projekt varit en ”flaskhals” och inte fungerat på ett bra sätt, vilket lett till att projekten eller verksamheterna inte kunnat arbeta på ett konstruktivt sätt. Det är därför intressant att Insjöriket hittat en struktur och samverkan kring remittering som både underlättar för individen och för parterna.

En ytterligare frågeställning kopplad till verksamheternas strategiska och strukturella värde är hur utvecklade och beprövade arbetsformer kan leda till lärande och utveckling av verksamheterna både för individerna, berörda organisationer och övriga intressenter. Utifrån de intervjuer vi har genomfört är det vår bedömning att det finns ett önskemål från parterna att detta utvecklas och att det finns en potential för att ytterligare öka det mervärde som parterna upplever att Insjöriket bidrar med.

I enlighet med ovanstående prioriterar förbundsledningen informationsfrågan kraftfullt, men implementering och former för lärande och återförande av kunskap är huvudmännens ansvar. Med de begränsade resurser som Insjöriket förfogar över är det vår bedömning att det inte är möjligt att göra större insatser än samordningsförbundet gör i dagsläget.

Samhällsekonomisk utvärdering

Uppdraget

I detta uppdrag ingår det att göra en samhällsekonomisk utvärdering av vilka resultat som insatsen Balder har skapat. Utvärderingen görs med hjälp av SUS-statistik från ett slumpvis urval av 63 deltagare i Balder, vilket har beslutats i samråd med personal i projektet. Det samhällsekonomiska resultatet ska visa på det ekonomiska värde som har skapats av Balder. Utvärderingen visar både på vilket totalt resultat som har skapats för samhället, men också vilket värde som skapats för följande aktörer; kommun/stad, region/landsting, försäkringskassan, arbetsförmedlingen, övriga statliga verksamheter och för individen.

Den samhällsekonomiska intäkten jämförs med kostnaden för verksamheten Balder och på så sätt kan vi både beräkna lönsamhet och återbetalningstiden för de satsade resurserna. Den samhällsekonomiska utvärderingen kan tillsammans med den övriga analysen i utvärderingen ge ett bredare och bättre underlag för att bedöma resultat och möjliga, långsiktiga effekter av det arbete som Samordningsförbundet Insjöriket finansierar. Det är samtidigt viktigt att uppmärksamma att samhällsnytta består av flera olika delar. De rent samhällsekonomiska effekterna består av det *produktionsvärde* som skapas om individer kommer i arbete och *finansiella effekter*, vilka består av transaktioner när betalningsförmåga omfördelas i samhället. Men den totala samhällsnyttan innefattar även *livskvalitet*. Livskvalitet är en viktig dimension av samhällsnyttan, men bör hanteras som en icke-monetär effekt.

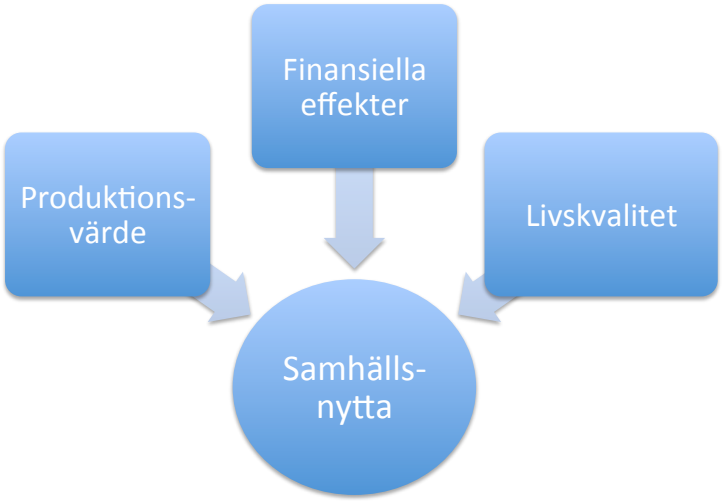

NyttoSam - modell för samhällsekonomiska utvärderingar

Den samhällsekonomiska utvärderingen och analysen har gjorts med hjälp av Payoff's modell NyttoSam, vilken redovisar de samhällsekonomiska resultaten och effekterna för samhället som helhet samt för kommun, landsting, Försäkringskassa, Arbetsförmedlingen, staten, försäkringsgivarna och deltagarna. Tanken med att visa de samhällsekonomiska effekterna är att:

- Visa på de osynliga kostnaderna av utanförskap, i huvudsak kostnader för individernas icke-arbete.
- Beräkna intäkterna av förebyggande och rehabiliterande arbetslivsinriktade insatser.
- Beskriva hur den ekonomiska nyttan fördelar sig mellan parterna och vad som uppnås för samhället.

Sammantaget ger utvärderingen en helhetsbild som kan ligga till grund för hur fortsatta satsningar och investeringar i välfärden kan göras på ett långsiktigt och hållbart sätt och vilka mål som kan vara realistiska för dessa.

NyttoSam är en modell, som utvecklats av Payoff för att genomföra samhällsekonomiska utvärderingar. NyttoSam har använts i över hundra samhällsekonomiska utvärderingar, vilka har skett på uppdrag av kommuner, samordningsförbund, landsting, försäkringskassa, arbetsförmedling med flera.

NyttoSam utgår från grundläggande nationalekonomisk teori, regelverket för socialförsäkringssystemet, skattesystemet, arbetsmarknadspolitiska insatser och standardkostnader för de flesta av de insatser som samhället sätter in för att stödja utsatta grupper. Med hjälp av modellen jämförs deltagarnas samhällsekonomiska livssituation Före de fick möjlighet att delta i Balder med deltagarnas samhällsekonomiska livssituation Efter avslut i insatsen. På så sätt kommer beräkningarna visa på den förändring som Balder har skapat hos deltagarna.

Syftet med den samhällsekonomiska utvärderingen

Syftet med utvärderingen är att i ett första steg visa på kostnaderna för deltagarnas utanförskap och marginalisering. I ett andra steg beräknas nyttan av insatsen och effekterna synliggörs för hela samhället, de olika aktörerna och deltagarnas ekonomi. Genom att kostnaderna för insatsen jämförts med vilka intäkter insatsen leder till på kortare och sannolikt på lite längre sikt kan åtgärdens lönsamhet bedömas ur ett socialt investeringsperspektiv istället för att enbart fokusera på kostnaderna under ett budgetår.

Den samhällsekonomiska utvärderingen ska ge en helhetsbild av projektets effektivitet och lönsamhet. Genom analysen redovisas hur fördelningen av kostnader och ”nytta” kan variera mellan olika samhällsaktörer (myndigheter). Ytterligare användningsområden av den samhällsekonomiska utvärderingen är att underlätta spridning, lärande och ta fram underlag för beslut om satsningar som innebär höga initiala kostnader, men som sannolikt är lönsamt på sikt.

Information om individernas livssituation

Med hjälp av kunskap om deltagarna har deras livssituation Före och Efter insatsen identifierats. Underlaget består av ett slumpmässigt urval av 63 deltagare i Balder under 2017 och den SUS-data [2]. som finns tillgänglig för dessa individer.

SUS står för Sektorsövergripande system för uppföljning av samverkan och finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet och är ett system för att följa upp resultaten av samverkan och finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet.

Före Balder lever deltagarna ett liv där försörjningen till största delen består av bidrag eller helt saknar bidrag. Att helt sakna bidrag och inkomst betyder att de är försörjda via familjen, kompisar och/eller kriminalitet. Ungefär 30 procent av deltagarna har denna typ av försörjning. Efter att individerna har deltagit i Balder har flera fått en betydligt bättre struktur i sina liv. Flera personer har dessutom klarat av att gå till arbete och studier, alternativt står till arbetsmarknadens förfogande.

Någon faktisk information om individernas resursförbrukning inom t.ex. vården har inte kunnat samlas in genom information från SUS Det är däremot sannolikt att tro att individerna mår bättre efter att de har deltagit i Balders verksamhet och i så fall är det också troligt att förbrukningen av vård på sikt minskar. Eftersom vi inte har tillgång till sådan information har vi inte heller räknat på att vårdbehovet minskar. Om vårdbehovet HAR minskat skulle det innebära att de resultat som redovisas i denna rapport förbättras ytterligare, med motsvarande värde som vårdförbrukningen minskar.

Samhällsekonomisk analys

Nedan beskriver vi ett antal viktiga delar i den samhällsekonomiska analysen, det så kallade samhällsekonomiska kretsloppet.

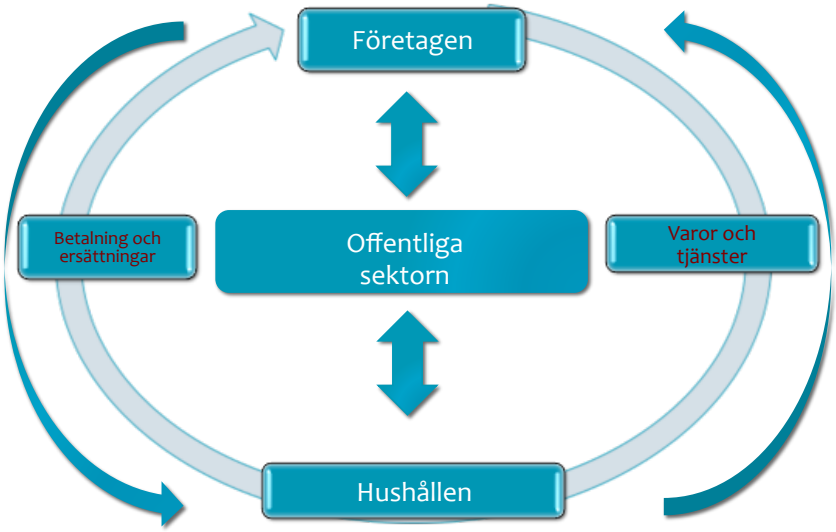

Finansiella och reala resurser

Vid samhällsekonomiska beräkningar är det viktigt att skilja på finansiella (betalningar och ersättningar) och reala resurser (varor och tjänster). Finansiella resurser motsvarar transaktioner där köpkraft omfördelas i samhället mellan olika aktörer, t.ex. genom bidrag, skatter och lön. Finansiella resurser är av stor betydelse för enskilda aktörer, men på samhällsnivå utgör dessa ett nollsummespel.

Reala resurser motsvaras av varor och tjänster som skapas och förbrukas. Dessa påverkar både de enskilda aktörerna i samhället och den totala samhällsekonomin.

Samhället och dess aktörer

Vårt totala samhälle består av en mängd aktörer. I denna utvärdering redovisar vi resultaten för följande aktörer; Samhället totalt, kommun/stad, region/landsting, försäkringskassan, arbetsförmedlingen samt individer/deltagare i projektet.

Samhällsekonomisk potential

Samhällsekonomisk potential visar vilken samhällelig kostnad deltagarna utgjorde innan insatsens start, dvs. potentialen.

Intäkter på kort och medellång sikt

Samhällsekonomisk intäkt visar på hur stora intäkter/kostnadsreduceringar som har skapats Efter jämfört med Före insatsen genom att deltagarna mår bättre och i större omfattning kan försörja sig själva.

Insatskostnad

Insatskostnaden visar den totala resursförbrukningen kopplad till insatsens genomförande.

Lönsamhet på kort (ett år) och medellång sikt (fem år) inklusive återbetalningstid.

Lönsamheten visar på värdet av den samhällsekonomiska intäkten jämfört med insatskostnaden. Återbetalningstiden visar hur lång tid det tar för samhället och respektive aktör innan de satsade resurserna har betalat tillbaka sig.

Samhällsekonomiskt resultat

Samordningsförbundet Insjöriket har genom Balder kunnat stödja individer i utanförskap till arbete, studier och egenförsörjning och därigenom skapat samhällsekonomisk nytta. Totalt omfattar utvärderingen 63 slumpvis utvalda personer som genomgått insatsen Balder under 2017. Efter att deltagarna genomgått insatsen har 25 personer gått vidare till arbete (sex st till osubventionerat och 19 st till subventionerat arbete) och elva personer till studier. Ytterligare personer har genomgått olika grad av stegförflyttningar.

Nedan redovisar vi de samhällsekonomiska resultat som Insjöriket har skapat i sin verksamhet Balder. Vi förklarar också orsakerna till varför resultaten har uppstått, vilka nedan finns beskrivna i förklarande text, tabeller och diagram.

Samhällsekonomisk potential

I tabell 1 nedan framgår insatsens samhällsekonomiska potential för de 63 personer som ingår i utvärderingen. Med det avses vilket samhällsekonomiskt värde som på kort sikt - 12 månader - maximalt kan uppnås när insatsen startade, kopplat till den population som ingår i utvärderingen.

Potentialen kan även uttryckas som deltagarnas sammanlagda årliga samhällsekonomiska kostnad före de påbörjade sitt deltagande i insatsen i Balder.

Ett fullständigt lyckat resultat innebär att 100 procent av potentialen utnyttjas.

Potential

Med ”tillgänglig potential i föreläge” avses den potential som fanns att tillgå då deltagarna kom in i insatsen.

Den totala potentialen på ett års basis för de 63 deltagare som ingår i utvärderingen utgjorde 37,7 mkr per år vid insatsens start, motsvarande 598 000 kr per deltagare. Potentialen består till sin absoluta merpart av kostnader för utebliven produktion, eftersom inte någon av deltagarna arbetar i föreläget.

Då deltagarna kommer i arbete och studier minskar deras utanförskap och samtidigt frigörs en del av den ursprungliga, tillgängliga potentialen. Det innebär att samhällets kostnader minskat. Om alla deltagare skulle komma i heltidsarbete utan subventioner och ingen av deltagarna förbrukar några resurser har all potential frigjorts. Det innebär att minskad potential ska tolkas som att insatsen har gått i positiv riktning. I detta fall har potentialen minskat med 2,3 mkr. Utslaget per deltagare motsvarar den minskade potentialen 36 000 kr. Det betyder att trots att flera personer direkt efter Balder har gått vidare till arbete så är den kvarvarande potentialen 35,4 mkr (37,7 mkr – 2,3 mkr = 35,4 mkr.

Om deltagarna i snitt skulle ha haft tio år kvar till pension när de avslutade insatsen skulle det motsvara att en outnyttjad potential på samhällsnivå motsvarande ca 354 mkr fortfarande finns kvar, trots den utveckling som individerna har genomgått. Även

om detta belopp bygger på antaganden, visar det på vilka stora potentialer som det ligger i att fortsätta arbeta för att reducera utanförskap för denna grupp deltagare.

Tabell 1. Sammanställningen visar insatsens samhällsekonomiska potential i Före- och Efterläge

	Kort sikt
Tillgänglig potential i Före-läge	37 650 000 kr
Utnyttjad potential	2 279 000 kr
Kvarvarande potential i Efter-läge	35 371 000 kr

Intäkter

Genom att Balder har stöttat sina deltagare i processen att bryta sitt utanförskap och i större utsträckning kunna leva självständiga liv där de försörjer sig själva, så skapas intäkter för samhället, aktörerna och individerna.

I tabell 2 nedan redovisas en sammanställning över de intäkter insatsen har genererat på kort sikt (ett år) och på medellång sikt (fem år) för samhället som helhet samt uppdelat på kommun, landsting och stat.

Tabell 2. Intäkter på kort och medellång sikt för samhället som helhet samt för den offentliga sektorn.

	Totalt, kort sikt	Per deltagare, kort sikt	Totalt, medellång sikt
Samhället	2 279 000 kr	36 000 kr	11 394 000 kr
Kommun	1 061 000 kr	17 000 kr	5 305 000 kr
Region	339 000 kr	5 000 kr	1 693 000 kr
Staten	-1 504 000 kr	-24 000 kr	-7 518 000 kr

Intäkterna för samhället skapas huvudsakligen av det produktionsvärde som individerna bidrar med när de kommer i arbete.

Intäkterna för kommunen skapas genom att de minskade kostnaderna för försörjningsstöd och ökade skatteintäkterna är högre än de kostnader för omsorg och studier som ökat i efterläget.

Regionens ökade intäkter är kopplade till ökade skatteintäkter. Skulle Balders insatser dessutom minska deltagarnas vårdbehov kommer intäkterna för regionen att öka ytterligare.

Att staten får ökade kostnader beror primärt på att flera av deltagarna går till subventionerade anställningar, dvs. att Arbetsförmedlingen får ökade kostnader. Staten får samtidigt ökade intäkter för sociala avgifter och indirekta skatter, när individerna kommer i arbete (se tabell 3). Dessa positiva ekonomiska effekter ”döljs” dock inledningsvis av de ökade kostnaderna för subventioner och handläggning. På sikt finns

goda förutsättningar att subventionsgraden ska minska och i så fall ökar både statens intäkter och det totala produktionsvärdet för samhället.

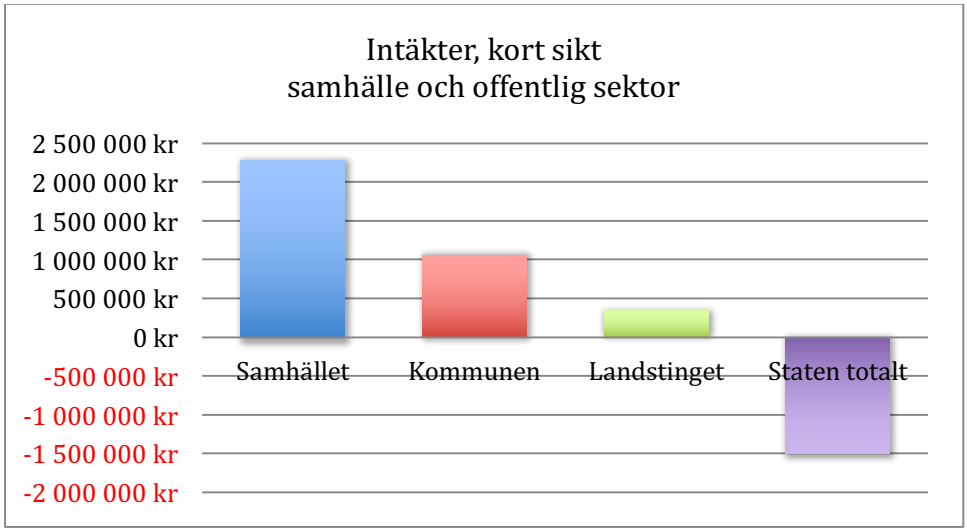

Diagram 1. Intäkt på kort sikt för samhället och för offentliga sektorn.

Om vi tittar på Försäkringskassan ser vi att de får ökade intäkter genom minskade utbetalningar inom sjukförsäkringen. Hushållen ökar sina intäkter genom att de får löner som är högre än de bidrag som de erhöll i föreläget.

Tabell 3. Intäkter på kort och medellång sikt för statens olika sektorer samt individerna/hushållen.

	Totalt, kort sikt	Per deltagare, kort sikt	Totalt, medellång sikt
Arbetsförmedlingen	-2 901 000 kr	-46 000 kr	-14 504 000 kr
Försäkringskassan	140 000 kr	2 000 kr	702 000 kr
Övrig stat	1 257 000 kr	20 000 kr	6 284 000 kr
Individerna/hushållen	1 988 000 kr	32 000 kr	9 939 000 kr

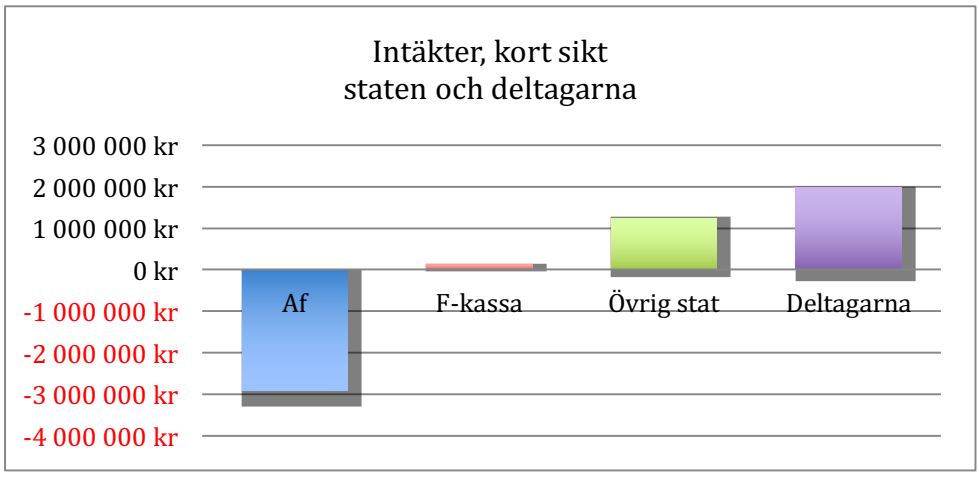

Diagram 2. Intäkt på kort sikt för offentliga sektorn och deltagarna.

Kostnader för projektet

Projektets kostnad för de 63 personer som ingår i utvärderingen har varit 2,5 mkr inklusive indirekta skatter[3]. Utslaget per deltagare motsvarar det en kostnad på 39 000 kr. Kostnaden utgår från den genomsnittligt budgeterade kostnaden per deltagare för Balder 2017. Kostnaden per deltagare i Balder är, jämfört med övriga insatser som Payoff har utvärderat för olika samordningsförbund, relativt låg. För mer information, se rapportserien från Nationella nätverket för samordningsförbund; NNS 2015:1

Lönsamhet och återbetalningstid

Den samhällsekonomiska lönsamheten beräknas genom att de intäkter som skapas minskas med hela insatskostnaden. Om lönsamheten efter ett år är positiv innebär det att intäkterna är större än hela insatskostnaden redan under det första året efter avslutad insats. Om lönsamheten efter ett år är negativ betyder det att insatskostnaden är högre än intäkterna i efterläget. Även om lönsamheten efter ett år är negativ kan det innebära att insatsen skapar betydande värden inom ett par år beroende på att hela kostnaden tas första året efter avslutad insats.

Om insatskostnaden fördelas ut på flera år som en social investering med en viss ”avskrivningstid” ökar lönsamheten på kort sikt, däremot påverkas givetvis inte den totala lönsamhetskalkylen. Total intäkt och total insatskostnad är ju fortfarande desamma.

I tabeller och diagram nedan redovisas en sammanställning över insatsens resultat/lönsamhet för samhället som helhet och för kommunen, landstinget, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt för staten totalt. Lönsamheten redovisas såväl ur ett kortsiktigt (ett år) som ett medellångt (fem år) perspektiv. Dessutom redovisas, där det är relevant, återbetalningstiden, vilken anger efter hur lång tid projektkostnaden är ”betald” i form av ökade intäkter och/eller minskade kostnader.

Samhället som helhet

Lönsamheten för samhället är på kort sikt, ett år, negativ, -169 000 kr. På fem års sikt är lönsamheten dock positiv och är beräknad till 8,9 mkr. Per deltagare motsvarar det -3 000 kr respektive 142 000 kr.

Återbetalningstiden för samhället är 13 månader, dvs. på drygt ett år får samhället tillbaka de resurser som är satsade i insatsen Balder. Detta ska även jämföras med att deltagarna många gånger har varit beroende av offentlig försörjning under flera år. Den absolut största orsaken till att Balder skapar samhällsekonomisk nytta är att insatsen stödjer så pass många individer tillbaka till arbete och studier. Dessutom finns goda förutsättningar att resultatet ska förbättras ytterligare, genom att individer i studier ökar sina framtida möjligheter att få fäste på arbetsmarknaden. Även personer i subventionerade anställningar har potential att förbättra sin arbetsförmåga och därigenom kan resultaten i denna rapport förbättras ytterligare.

[3] Exklusive indirekt skatt är kostnaden 2 mkr.

Tabell 4. Lönsamhet på kort och medellång sikt samt återbetalningstid för samhället som helhet samt för olika sektorer i samhället.

	Kort sikt	Medellång sikt	Per deltagare, kort sikt	Payoff-tid	Per deltagare, medellång sikt
Samhället	-169 000 kr	8 946 000 kr	-3 000 kr	13	142 000 kr
Kommun	569 000 kr	4 813 000 kr	9 000 kr	6	76 000 kr
Region	-154 000 kr	1 201 000 kr	-2 000 kr	18	19 000 kr
Staten totalt, *varav*	-2 967 000 kr	-8 981 000 kr	-47 000 kr	neg	-143 000 kr
Arbetsförmedlingen	-3 393 000 kr	-14 996 000 kr	-54 000 kr	neg	-238 000 kr
Försäkringskassan	-352 000 kr	210 000 kr	-6 000 kr	43	3 000 kr
Övrig stat	777 000 kr	5 805 000 kr	12 000 kr		92 000 kr

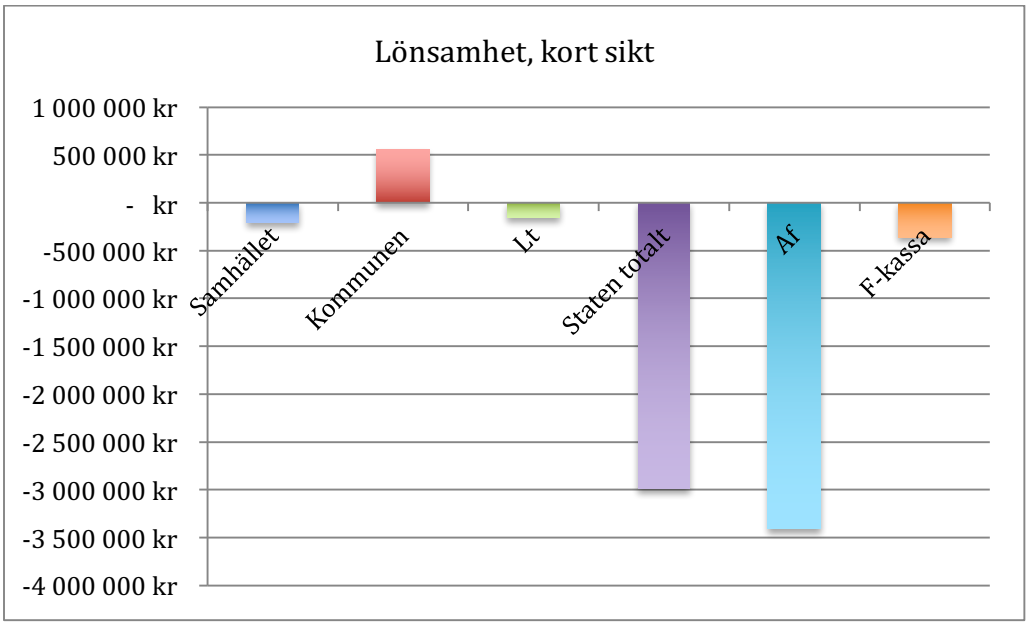

Diagram 3. Lönsamheten på kort sikt för samhället och offentliga sektorn

Lönsamhet kommunen

Kommunerna är på kort sikt den stora ”vinnaren” av insatsen Balder. Det beror på att flera deltagare är försörjda via försörjningsstöd före de kommer till Balder. Av dessa deltagare är det flera som med hjälp av Balder har genomgått stegförflyttningar, så att kommunen inte längre belastas med kostnader för utbetalat bistånd och handläggning när de lämnar Balder. Dessutom får kommunen ökade skatteintäkter pga. de deltagare som kommer i arbete. Lönsamheten efter ett år för kommunen är 569 000 kr och efter fem år 4,8 mkr. Återbetalningstiden för kommunen är sex månader, dvs. ett halvt år. Det innebär att satsade resurser återbetalar sig till kommunen redan under innevarande budgetår.

Lönsamhet regionen/landstinget

Regionens intäkter är positiva och består av ökade skatteintäkter. Projektkostnaden är dock högre än intäkterna vilket ger upphov till negativ lönsamhet på kort sikt, -154 000 kr, vilket motsvarar -2 000 kr per deltagare i genomsnitt. Återbetalningstiden är 18 månader. Om insatsen dessutom skulle minska behovet av vård kommer regionens intäkter att öka ytterligare, lönsamheten förbättras och återbetalningstiden att minska.

Lönsamhet Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är den part som på kort sikt får det sämsta ekonomiska utfallet. Anledningen är att Balder har stöttat flera deltagare till anställningar, vilka är subventionerade. Det betyder att Arbetsförmedlingen får ökade kostnader i Efter-läget vilket är helt i linje med deras viktiga uppdrag. Lönsamheten efter ett år är -3,4 mkr, vilket motsvarar -54 000 kr per deltagare. Om deltagare med subventionerade anställningar på sikt kan öka sin produktivitet så kommer subventionerna att minska och Arbetsförmedlingens ekonomiska resultat förbättras.

Lönsamhet Försäkringskassan

Försäkringskassan har ökade intäkter på kort sikt men projektkostnaden är dock högre än intäkterna. Lönsamheten är därför på kort sikt negativ, -352 000 kr. På medellång sikt är lönsamheten positiv, 210 000 kr, motsvarande 3 000 kr per deltagare. Detta ska ses i ljuset av åldersstrukturen för målgruppen i Balder. Om inte målgruppen får insatser tidigare i livet finns en risk att kostnader uppstår i framtiden.

Staten totalt

Staten totalt, dvs. Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen plus övriga effekter som påverkar staten, visar en negativ lönsamhet motsvarande -3 mkr i efter ett år och -9 mkr efter fem år, förutsatt att status är oförändrat för deltagarna. Om subventionsgraden minskar och individer som studerar kommer i jobb kommer lönsamheten för staten totalt att förbättras betydligt.

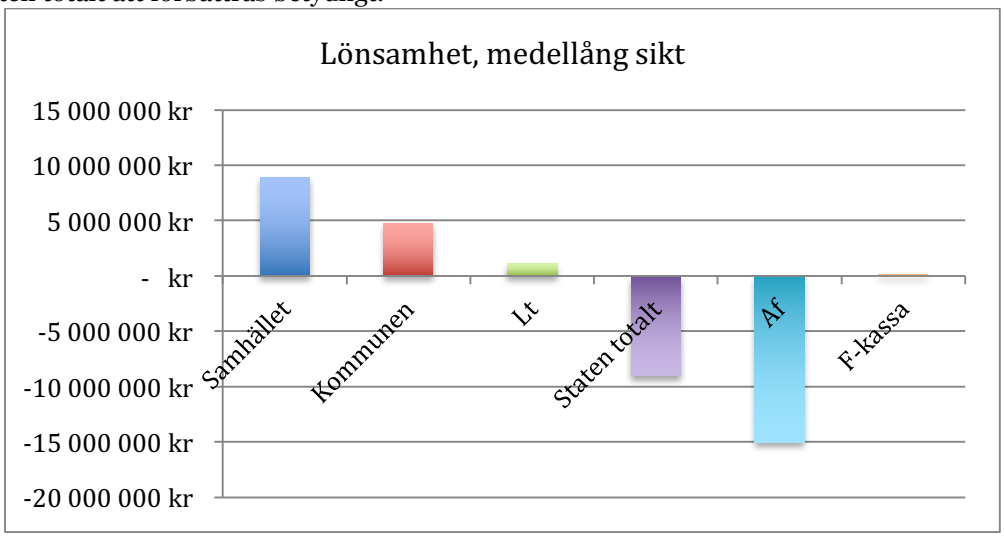

Diagram 4. Lönsamheten på medellång sikt för samhället och offentliga sektorn

Deltagarnas ekonomi

Deltagarna är stora vinnare genom att de får möjlighet att få stöttning av insatsen i Balder. Deltagarna har fått en ökad disponibel inkomst med totalt 2 mkr per år, vilket motsvarar 32 000 kr per deltagare och år. Detta medför att de får en trygg ekonomisk situation med allt vad det innebär i form av möjlighet till att teckna ett eget hyreskontrakt, mm. Det beror huvudsakligen på att flera deltagare har kommit i arbete. Personer som går till utbildning ökar sin disponibla inkomst i betydligt mindre omfattning, ökningen kommer istället på sikt när de kommer i arbete och får lön.

Resultat uppdelat på kön

Ovan i detta kapitel har vi redovisat de samhällsekonomiska resultat som Insjöriket har skapat genom att stödja deltagarna till arbete, studier och/eller ökad självförsörjning och ett mer självständigt liv. Nedan redovisar vi motsvarande underlag uppdelat på kön.

Potential

Tabell 5. Sammanställningen visar insatsens samhällsekonomiska potential i Före- och Efterläge uppdelat på män och kvinnor.

	Kort sikt, per man	Kort sikt, per kvinna
Tillgänglig potential i Före-läge	597 000 kr	599 000 kr
Utnyttjad potential	34 000 kr	41 000 kr
Kvarvarande potential i Efter-läge	563 000 kr	558 000 kr

I föreläget är potentialen nästan identisk mellan könen. Kvinnorna har dock frigjort större andel av sin potential än männen genom sitt deltagande i projektet, motsvarande 21 procent mer än männen. En viktig orsak är fler män än kvinnor, bland urvalet på 63 individer, har gått till studier.

Intäkt

Tabell 6. Intäkter på kort och medellång sikt för samhället som helhet samt för den offentliga sektorn, uppdelat på män och kvinnor.

	Kort sikt, per man	Kort sikt, per kvinna	Medellång sikt, per man	Medellång sikt, per kvinna
Samhället	34 000 kr	41 000 kr	170 000 kr	204 000 kr
Kommun	11 000 kr	30 000 kr	54 000 kr	148 000 kr
Region	5 000 kr	6 000 kr	26 000 kr	28 000 kr
Staten	-23 000 kr	-25 000 kr	-116 000 kr	-127 000 kr

Intäkten per deltagare på kort sikt för samhället är identisk med den frigjorda potentialen, dvs högre för kvinnorna än för männen. Om status efter ett år (kort sikt) bibe-

hålls i ytterligare fyra år är intäkten per kvinna 34 000 kr högre jämfört med motsvarande intäkt per man.

Tabell 7. Intäkter på kort och medellång sikt för statens olika sektorer samt individerna/hushållen, uppdelat på män och kvinnor.

	Kort sikt, per man	Kort sikt, per kvinna	Medellång sikt, per man	Medellång sikt, per kvinna
Arbetsförmedlingen	-46 000kr	-46 000 kr	-230 000kr	-230 000 kr
Försäkringskassan	3 000 kr	1 000 kr	13 000 kr	6 000 kr
Övrig stat	20 000 kr	20 000 kr	101 000 kr	98 000 kr
Individerna/hushållen	35 000 kr	25 000 kr	174 000 kr	123 000 kr

Skillnaden mellan könen är mest påtaglig vad gäller deltagarnas förändrade disponibla inkomst där männen erhållit en större förändring än kvinnorna. Orsak är främst att fler män har kommit i heltidsarbete i Efter-läget och fler kvinnor har deltidsarbete. Vad avser Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och övrig stat är skillnaderna marginella.

Lönsamhet

Tabell 8. Lönsamhet på kort och medellång sikt för samhället samt för olika sektorer i samhället, uppdelat på män och kvinnor.

	Kort sikt, per man	Kort sikt, per kvinna	Medellång sikt, per man	Medellång sikt, per kvinna
Samhället	-5 000 kr	2 000 kr	131 000 kr	165 000 kr
Kommun	3 000 kr	22 000 kr	47 000 kr	141 000 kr
Region	-3 000 kr	-2 000 kr	19 000 kr	20 000 kr
Staten totalt, *varav*	-46 000 kr	-49 000 kr	-139 000 kr	-150 000 kr
Arbetsförmedlingen	-54 000 kr	-54 000 kr	-238 000 kr	-238 000 kr
Försäkringskassan	-5 000 kr	-7 000 kr	6 000 kr	-2 000 kr
Övrig stat	13 000 kr	12 000 kr	93 000 kr	90 000 kr

Eftersom insatskostnaden i genomsnitt är lika hög för båda könen följer utfallet på lönsamheten resultatet som redovisats för intäkten i föregående tabeller. Kvinnorna har således högre lönsamhet för samhället men även för kommunen och regionen skapar kvinnorna en högre lönsamhet. Skillnaden är särskilt markant för kommunens del och en stor del av förklaringen är att proportionellt fler män än kvinnor har gått till utbildning vilket påverkar kommunens lönsamhet negativt på kort sikt.

Återbetalningstid

Kvinnornas återbetalningstid för samhället är något kortare än för männen, vilket huvudsakligen beror på att fler män än kvinnor går till studier. Skillnaden är speciellt stor för kvinnorna avseende kommunens återbetalningstid.

Tabell 9. Återbetalningstid i månader för samhället samt för olika sektorer i samhället, uppdelat på män och kvinnor.

	Män	Kvinnor
Samhället	14	12
Kommun	9	4
Region	18	17
Försäkringskassan	35	75

Effekter av fortsatt utveckling

Som redovisas ovan kan vi se att det samhällsekonomiska resultat som Insjöriket skapar genom Balder, har en återbetalningstid på 13 månader. Totalt skapas årliga intäkter på 36 000 kr per deltagare och en lönsamhet på kort sikt motsvarande -3 000 kr per deltagare och lönsamhet på medellång sikt motsvarande 142 000 kr per deltagare. Dessa intäkter bygger på den stegförflyttning som deltagarna har gjort från att de skrivs in i Balder till att de skrivs ut, dvs. den livssituation som beskrivs i SUS.

Hur ser deltagarnas framtida utveckling ut, efter att de skrivits ut från Balder? Detta är en mycket intressant frågeställning, vilken svarar på hur hållbara resultat som Insjöriket skapar på individnivå. Det ingår inte i detta uppdrag att göra den typen av långsiktig uppföljning. Däremot vill Payoff visa på den samhällsekonomiska potential som finns om det är så att Balder är duktiga i sitt arbetslivsinriktade rehabiliteringsarbete och individerna på sikt både klarar av att bryta sitt utanförskap och fortsätter sin positiva efter att de lämnat Balder.

Två framtidsscenarier som ger ökad nytta

För att visa på de potentiella värden som finns har Payoff gjort beräkningar utifrån två framtidsscenarion. Det *första* scenariot beskriver vilka värden som uppkommer om hälften av de deltagare som har gått till subventionerade anställningar klarar att utveckla sin produktivitet, så att de på sikt klarar ett osubventionerat jobb. Det *andra* scenariot beskriver vilka värden som skapas om hälften av de deltagare som har gott till studier på sikt klarar av att komma i arbete.

Framtidsscenario 1: hälften av deltagare med subventionerade anställningar klarar av att få ett osubventionerat arbete. Jämfört med utfallet vid utskrivning från Balder ökar de samhällsekonomiska intäkterna med 52 000 kr per individ och år. Det betyder att lönsamheten ökar från -3 000 kr till 49 000 kr efter ett år och ökar från 142 000 kr till 399 000 kr efter fem år.

Framtidsscenario 2: hälften av deltagare som är i studier klarar av att få ett osubventionerat arbete. Jämfört med utfallet vid utskrivning från Balder ökar de samhällsekonomiska intäkterna med 57 000 kr per individ och år. Det betyder att lönsamheten ökar till 54 000 kr efter ett år och ökar till 424 000 kr efter fem år.

Om båda dessa två scenarier skulle falla ut skulle den totala återbetalningstiden för insatsen Balder sjunka från 13 månader till fyra månader. Intäkterna skulle total sett öka med 109 000 kr per individ och år. Detta visar med stor tydlighet vikten av att

arbeta långsiktigt och att bygga upp deltagarna för att lyckas stå på egna ben på ett hållbart sätt i framtiden, snarare än att hitta kortsiktiga lösningar där individen inte klarar av att långsiktigt försörja sig själv.

Den uppföljning av långsiktiga resultat som Insjöriket själva har gjort visar att deltagarna efter tre år antingen är kvar på samma nivå eller har utvecklas ytterligare jämfört med den status de hade när de skrevs ut från insatsen.[4] Det visar att de insatser som Insjöriket finansierar genomförs på ett sådant sätt att resultaten är hållbara och skapar en grund för individen att utvecklas. Därigenom finns det goda förutsättningar att det ekonomiska resultatet med tiden förbättras ytterligare, jämfört med de siffror som redovisas i denna rapport.

Ökad nytta vid minskade vårdbehov

Utvärderingen i denna rapport bygger på information från SUS om individernas/deltagarnas försörjningssituation och i vilken omfattning de arbetar. Däremot finns ingen information i SUS angående i vilken omfattning individernas resursförbrukning av t.ex. vård påverkas.

Samordningsförbundet Insjörikets egen uppföljning visar dock att de individer som tagit del av en insats och har gjort en stegförflyttning mot egenförsörjning också mår bättre och har kommit vidare i sin rehabiliteringsprocess. Samordningsförbundet konstaterar samtidigt att många av dessa personer inte fått den vård de har varit i behov av innan de kom till Insjöriket. Det betyder att individerna många gånger har förbrukat mindre vård än vad de egentligen har varit i behov av för att kunna ta ytterligare steg i sin utvecklingsprocess. Payoff kan bekräfta att så ofta är fallet för grupper som ”hamnat mellan stolarna” och tidigare inte fått den samordnade rehabilitering som de behöver.

Resultatet blir ofta att den faktiska vårdförbrukningen på kort sikt ökar, genom att individerna får ”rätt” vård. På sikt skapar det emellertid förutsättningar för att individen mår bättre och därigenom klarar sig med ett mindre stöd från vården och andra stödfunktioner i samhället.

Om en individ exempelvis kan minska sitt vårdbehov med fem läkarbesök per år inom primärvården förbättras det samhällsekonomiska resultatet för individen med cirka 7 500 kr per år per individ. Om individen istället kan minska sitt behov av vård inom psykiatrin med tre vårddygn förbättras det ekonomiska resultatet för individen med ca 15 000 kr per år per individ. Utifrån att Samordningsförbundet Insjöriket finansierar verksamhet som riktar sig mot målgrupper som har behov av stöd från vården är det sannolikt att insatserna på sikt tydligt minskar behovet av vård inom målgruppen. Dessa beräkningar ska även analyseras utifrån att Balder under 2017 stöttade 152 individer.

[4] Denna uppgift bygger på information om de individer som man har fått kontakt med

Sammanfattning av den ekonomiska analysen

I diagram 5 nedan sammanfattar vi resultatet av den samhällsekonomiska analysen för de 63 deltagare som ingår i utvärderingen.

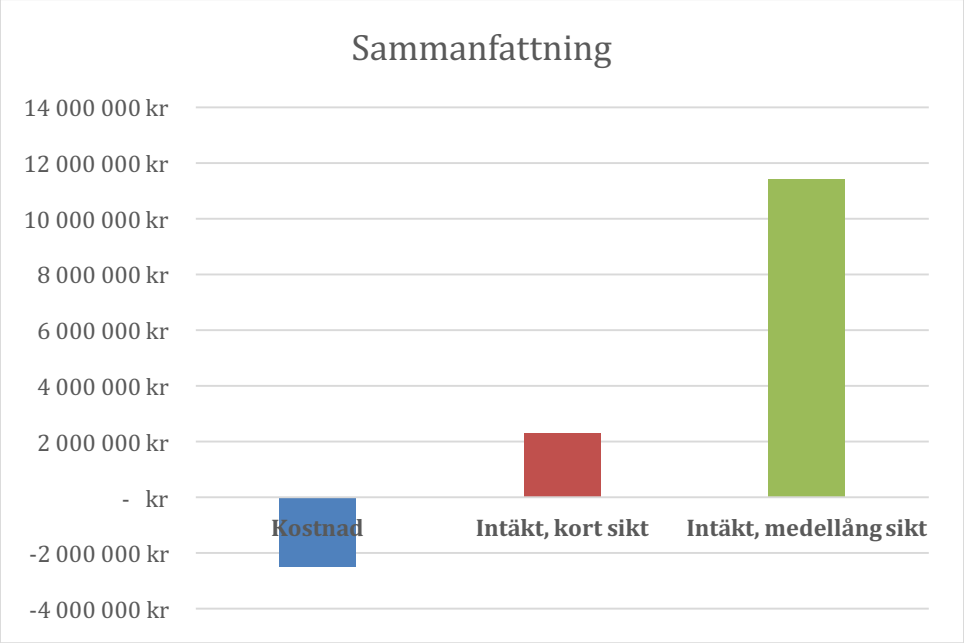

Diagram 5. Figur som illustrerar insatsens åtgärdskostnad samt de intäkter som insatsen genererat på kort respektive medellång sikt.

I det sammanfattande diagrammet redovisas att Balder och Samordningsförbundet Insjöriket skapar tydliga samhällsekonomiska vinster. Orsaken är, som vi redovisat tidigare, att 25 av de 63 deltagarna i Balder har fått stöd att bryta sitt utanförskap och komma i arbete. Dessutom har elva personer gått till studier, vilket är en viktig indikator på en positiv stegförflyttning mot arbete och egenförsörjning. Payoff vill även lyfta fram att kostnaden för insatsen Balder (32 000 kr/deltagare) är betydligt lägre än den genomsnittliga kostnaden (82 000 kr/deltagare) för samtliga insatser som vi tidigare har utvärderat på olika samordningsförbunds uppdrag. Se rapportserien från Nationella nätverket för samordningsförbund; NNS 2015:1. Det betyder att de insatser som Samordningsförbundet Insjöriket finansierar är kostnadseffektiva.

Avslutande kommentar

Payoff hoppas att vi med denna rapport kan bidra till diskussion, analys och fortsatt utveckling av Samordningsförbundet Insjöriket och de insatser som förbundet finansierar.

Göteborg, 2018-06-19

Jonas Huldt och Ola Sabel

Payoff Utvärdering och Analys AB